

in marljivost Kr. postavilo ga je za kurmeštra v Ptuj, kjer je zasebno učil dečke za ondašnji tretji razred, da so mogli prestopiti v gimnazij, in na svetlo dal slovensko-nemški katekizem. Letos je kanjeno bilo Kr. zaradi njegovega delovanja in zbog ležejega privoza za goste v Ptuj napraviti veliko besedo, pri Mali nedelji pa bi le bil vvod ti slovesnosti, toda . . . Ptujski gospod veliki župnik in dekan (od nekkih let prošt) ima pravico podeljevati peterim župam župnike, po takem poti je tudi K., bivši kurmešter v Ptuj, postal odonod župnik pri sv. Lovrencu 1827 l. V cerkvi in zvun cerkve je bilo vse nesnažno, zapuščeno, v neredu, kar je novi pastir v kratkem dostojno poravnal. Leseno nastropje župniškega hrama je dal namestiti z zidanim, nekaj na svoje, nekaj na župljanske potroške. K. je obhajal stoletnico sv. lovenske cerkve, slovesni govor sam govoril, in natisnen razdelil med ljudstvo. Poznalci cenijo rečeni govor zbog zgodovine, toda ni se dal doslej v roke dobiti. *) Na tem torišču je spisal „Molitvenice“ srednje velikosti za ljudstvo; 1833. l. izdal „Življenje svetnikov“, s čemur se je jako prikupil narodu. Z g. dekanom ptujskim sta si bila navzkriž, vzrokov ne znam. Nekokrat je bil napovedan od dekanove strani razvod v župniškem hramu; Kr. narisavši pri zvončinih vratih na steno frisko figo zaklenol je hram, ter odšel z doma, kar je naj brže krivo bilo, da je moral po devetletnem župnikovanju pri sv. Lovrencu menjati z g. Jaklinom, župnikom malonedeljskim, ter iti k Mali nedelji za župnika meseca prosinca 1836 l. Tu je bilo ognjišče jegove knjižne delavnosti. Naj prvlje je spisal „Male molitvenice“, ki so gotov dobiček vrgle; potem slovenske predpise za učence; nadalje na svetlo je spravil prvi tečaj slovenskih propovedi, spisanih že pri sv. Lovrencu; 1844. l. so bile izdane evangeliščice s kratkimi nauki. Tega leta so tudi počele se tiskati „Dogodivščine“, katerih je K. samo nekatere pole natisnene videl. Dogodivščine je večkrat prepisal; tretji prepis je naj bolje pikeč; to je v roke dobil A. Bezjak, bivši učitelj pri sv. Petru niže Maribora, kje se sedaj kota, Perun si ga vedi. En prepis sem letos videl v ljutomerskem župniškem hramu, več stavkov ima prekrizanih svinčnikom, vsaj cele kitice pesmi, kar je vršila marljiva in bedljiva cenzura. Pri Mali nedelji je zložil drugi tečaj nedeljnih in prazniških propovedi, ktere v rokah ima v rokopisu g. Lovrenčič, malonedeljski župnik. Te propovedi so zanimive zaradi zgodovinskih podatkov, toda svetla niso ugledale. 1851. l. sem videl v Ljutomeru rokopis „Berilo za II. razred pri bivšem okrožnem dekanu Cvetku, ki je včasih prebiral iz njega kak priličen sestavek, pa kamo je veter z njim mahnol, kakor poprek s Cvetkovimi propovedmi, ni nam znano; nekje v Mariboru se brž valjajo, ako jih ni že porabil kak sirar. Tako nemila osoda davi še ono malkot dušnih pridelkov, ktere so nam sporočili redki naši učenjaki. Kr. je spisal lepo zgodovinske sestavke z naslovom: „Der Pilger“, natisnene v nekem graškem časniku, ali doslej nismo mogli do njih. Nekaj zgodovinskih in narodnih pesmi Kr. ima g. Kramberger, križevski župnik, bivši ljubimec pokojnikov. Dobro bi bilo zbrati jegove rokopise in Matici v shrambo dati; župne knjižnice niso zanesljive, kar se vidi odtod: mnogo znanstvenih knjig Krempelnom zapuščenih hranilo se je v malonedeljski župni knjižnici, toda drugi Kr. naslednik, g. Kreft pregleduje nekokrat knjižničin zaklad odvrigel je skoro vse, kar ni bilo bogoslovskega obsega, in te knjige so se raznesle na vse štiri strani sveta. Tako dela nevednost in neobtesanost s težko prisrbenimi dragocenostmi, kvar je tedaj drage bisere nevednjakom prepuščati.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

O gozdih.

Menda so si že stelje, listja skrbni gospodarji za zimo pospravili, in tudi svoje njive obsejali. Kar še sedaj ni pepozn. V Armežu sem videl pred božičem še penico sejati leta 1858; gotovo je ne bi bili sejali, ako se ne bi pridelka nadjali. Da je zgoraj zmrznena zemlja bila, se samo po sebi razumi; vendar to ni nič overalo oranja niti setve. Tak isto se naj po vinogradih groba, zasajuje, in trta obrezuje. Vendar podajmo se k predmetu. Gozdni gospodarji! Vidite, kako vedo navadno prosti posestniki gozde gleštati,

*) Sedanji župnik g. Meško je prijazno prošel, da, če se nahaja v župni knjižnici, blagovoli mi ga dobrotljivo poslati.

je ceniti in v vrednosti obvarovati, da se Bogu smili! Kjer je še le kakošni cemper večega drevesa naj stoji na rečini ali goščavi kderkoli — ven mora! — In tako si spraznijo gozde, da potem ni drv za kurjavo, še manj pa za stavbo potrebnega lesa dobiti. — Ali ni žalostno, da neki kmet po ognju že sedaj nima toliko svojega sposobnega lesa, da bi si le svinske hleve zamogel pokriti, s tem manj pa hišo ali drugo poslopje, da ne bi prisiljen bil beračiti tramov in brven — in to poleg lastnega obširnega toda zanemarjenega gozda!? Kjer so grajšinski gozdi in jih borštvarji oskrbujejo, ali ne vidite, kako ravnajo z lesom? koliko stotin sežnjev raznih drv in kolja narejajo vsako zimo, in res sedaj drago prodajajo, ker vbogi Slovenci ogerski jih nimajo več na Radgonski trg vvažati: — iz gozdov grajšine naj več noveev dobivajo. Za seženj trdih drv se plačuje težakom 60 kr. za mehke pa 50 kr. za kolje od tisočine pa dobijo 1 for. 30 do 40 kr. Ali ne vidite koliko gozda na enkrat poredoma posekajo, in ga spet spomladi zasadijo z mladimi drevesi: hojkami, smrekami, mecesni, relehi, želodom itd. in to prav gosto po 3 čevlje v rajdah in en seženj rajde narazen? Za 10 do 15 let že imajo od takega drevja spet dovolj drobnih drv, rant in ragelj za prodajo. — Pa tu se reče: „Tako delati le gospoda zamore a mi ne!“ — Kdo ti pa brani, da tudi ti ne bi zamogel tako gozda oskrbovati, saj vendar ni tako obširen?! Ako se brž od gospode grde strasti in prevzetna noša: svitile suknje, kraje, špici, obročnice itd. na te preseljuje — zakaj pa boljše gospodarenje ne? — Praviš na dalje: „Tudi drugi tako gozdov ne oskrbujejo.“ — To ni res. Zgoraj si ravno slišal, kako svoje gozde oskrbujejo. S tem le svojo lenobo in neumnost spričuješ. Drugi imajo prazni želodec, vbogi živini neusmiljenih hudobnih gospodarjev raglje, hočem reči, rebra vun stojijo, da bi mrhovina razrušila se, ako hoboda, hroda ne bi še koža večidel vkup držala; rečem: „večidel“, ker tudi ta je pri takošnih zločinih navadno pretolčena in predrta — na moleče kuče bi se homoti lahko obesali, tako silijo ven! — Bogue, vse to in še več enakih napak ti gotovo ne bi hotel, ako še le iskrica zdrave pameti in sramote v tebi kraljuje. Zakaj bi tedaj ravno tvoj gozd moral biti po izgledih vragljivih gospodarjev vravnani?! — Proč toraj z grdimi izgovori, ki so ti le v sramoto.

Vem, tudi taki bi radi noveev. Zato podirajo in sekajo, zapravljajo in ugonobujejo kot neumneži — in ker so presebični le za se skrbijo, gozd pa naj ptice in vetrovi zasajujejo in gnojijo kakor rado. — Od tod takih lastna podrtija in razrušenje jih gospodarstva. — Sreča, velika sreča, ako še sami preživotarijo, ali jih otroke bo gotovo boben in stradanje zadelo, koji so takih glav, vedenja, znanosti in ravnanja. — Menda ste že slišali, da je neki kmet svoj hrast po 40, 50 do 60 for. ga podal! To ni denar? In vendar, kako dolgo bo to trajalo, trpelo? Ali ni že sedaj bela vrana tak hrast med nami, ki bi stiskavnik, prešpan dal? Še celo neki želarček bi si lahko ktere lešnike v kakem zapuščenem kraju zavtikal, zasadil, da bi za svojo potrebo obročev imel, in mu jih ne bi trebalo krasti, pa kosmata hmanjost ali nevednost mu ne dopusti.

Zato kmetje, želarji in kar vse ste, ne držite rok križema, ne paste nesrečne odurne lenobe, ter se poprimite sledečega dobrega lahkega sveta in nauka, ki je še tako bornemu posestniku mogoče izpeljave, in sicer: Naj se želod zasajuje po nižavah kraj robov gozdinih, in celo po mokrih krajih še hrast dobro stori. Inače je tudi dobro več po 5 do 10 let stare hrastiče, kjer so v goščavi izkopati in po primernih krajih zasaditi. Tak isto je dobro kovanje saditi na sposobnih krajih in legah po višinah; v dnikah radi pozebejo. Še bolj jih pa je spomladi saditi; po zimi radi zbotnejo in ne kalijo, posebno v vlažnih ravninah in zakotjih niso dobri. Orehi se morajo z zeleno lupanjo vred zavtikati za dva palca globoko, da jih miši ne pojedjo; po višinah se naj sadijo, inače tudi indej storijo, ako ne pozebejo. Tako se bogatija pripravi in vrednost zemlje čudovito povzdigne z majhnim trudom ne le z značajnim boljšim listjem za steljo, temuč tudi jako jako koristnim in iskanim lesom že nekaj za se, ki sadi, naj več pa svojim potomkom haska zapusti. Ob enem se obrani nesrečni roki, koja brez pomislika se predrzne lotiti mladega hrastja, kovanjeva in to — za bičnjake! — Da bi se takemu hudobnežu roka posušila, in je nikol več na ptuje blago stegnoti ne mogel. — To se bo zgodilo, ako vsak gozdni posestnik si prizadeva zboljšati svoje gozde s tem, da po rečinah mlade hoje, jele, jesene, smreke 3 do 4 leta stare zasajuje, kojih najde v

obilnosti v gnječi v svojem gozdu, in ne morejo rasti v zadržanosti, naj se izvzamejo in v potrebnih praznih krajih zasadijo; prve po višinah, druge po nižinah, ali pa zgoraj omenjeni sad razun orehov zavtikuje, ter hudobneže in raztreseno mladino opominja pri živi glavi se varovati mladega lesa in ptujega blaga!

(Konec prihodnjic.)

Dopisi.

Iz Frama. Dragi „Slovenski Gospodar“! poslušaj prostega kmeta, kaj ti potoži.

Zvedeli smo, da so tudi nas konkordatoborec prišteli; bilo je to brati v Graški „Tagespošti“ in v „Marburgarci“; pa hvala Bogu! do nas se tisto pismo ni upalo, ker se pre-malokulture imamo ali z drugimi besedami, ker smo še pre-neumnini za take visoke reči, ki jih gospod „Arne“ unkray Drave v tem pismu razvija. Pa pri vsej svoji neumnosti, ktera se nam očita, hočemo vendar s svojo krvjo in svojim blagom udani biti svojemu svetlemu cesarju, s svojo dušo pa do smrti zvesti biti svoji veri ter se predrznemo besedico spregovoriti, čeravno v svoji neomikanosti, pa vendar po svoji zdravi pameti in po svoji, hvala Bogu! še bedlivi vesti.

1. Kar naše ljudske šole tiče, da bi se po „Arnejevem“ pismu od cerkve ločila, t. j. da bi duhovščina razun kršanskega nauka, ktere-ga bi kake dve uri v tednu otroke učila, pri šoli nič več opraviti ne imela, in tudi nič več govoriti ne smela, s tem mi nismo celo nič zadovoljni.

Slišali smo, da bi naši učitelji po novi postavi posvetni gosposki sami podložni bili; da bi se v prihodnje smeli v naše katoliške šole učitelji postaviti, ki niso naše vere, vse-ga tega nas Bog obvari. — Če se naši otroci, razun kršanskega nauka, kateri nam je in ostane vselej poglavitni nauk, v šoli še dobro brati, pisati, računati učijo, če se jim še razlaga sadjo-, trso-, svilo-, živinoreja in bčelarstvo, da nam po svojem izšolanju pri kmetovanju pomagajo, in če bojo enkrat sami svoji, da svoje pridelovanje si zboljšajo, se namen naših ljudskih šol popolnoma deseže. Kaj, bi li učitelji katoliške vere naših otrok vsega tega učiti ne zamogli?! Če ne, naj se osnovajo boljša pripravništva ali preparandije na katoliški podlagi; svoje vere pa kaliti ne pustimo, saj je naša mladina, Bog ve, od kodi to pride, že tako dosti abotna, trmasta, nepokorna, razuzdana, da ž njo težko rinjamo; ječe so že tako vse natlačene, kaj bi še le bilo, če bi se strah božji že v šoli zatiral?! Ali nimamo že zadosti tatov, ubijavcev, tolovajev, goljufov, zapeljivcev, prešestnikov, krivih priseg?

Naj si bo fantič v mladosti pri stariših in v šoli še tako lepo podučen in izrejen, če se pa potle neka leta v tujščini okolo klati, kakošen pride nazaj? Ves pohabljen na duši, da ga ni več poznati! Koliko je potem treba si prizadevati, da se mu rogovi poterejo, ali vsaj nekoliko odrežejo, da več tako strašno okoli sebe ne bode soper Boga in stariše in druge poštene ljudi. Prav ima naš rojak, pohorski kmet, gospod G d, kateri je rekel: „rajsi pošljem svoje otroke na planino ovac past, kakor pa v šolo, ki jo učitelj brez katoliške vere vodi.“

2. Zavolj nove zakonske, postave, ki se cvilna ali „civilna“ imenuje, se nam tudi nekako nerodna zdi, se ve da smo mi za to preneumni in nevedni, da bi reč prav zastopili, pa zdi se nam, da že vse okoli nas cvili. Mož cvili, ker se mu po županu zaročena žena več ne dopade, ker je nje že sit, in si drugo želi; žena cvili, ker ve, da bo prej ko ne v revščino pahnela, in Bog ve, ali jo bode kak drugi, morebiti že dva ali trikrat ločeni mož iz usmilenja pobral; otroci cvilijo, ker niso ne izrejeni, ne oskrbljeni; soseska cvili, ker je prisiljena za take uboge otroke nalašč sirotišnico staviti in za sirote iz srenjske zakladnice skrbeti; ter se ji povidama, davki naraščajo; in tako bo cviljenja zgorej in spodej, in tukaj in tamkaj od vseh strani, da si od samega cviljenja več pomagati ne bomo mogli! To bo sreča, da se Bogu usmili! Duhovskega jarma, ki te ljudi tako strašno tlačil, bomo rešeni, duh božji pa bo nas zapustil, in padli bomo v sužnji jarm, od ktere-ga nas ne bo samo šinjek ali vrat, temoč še nekaj druga bolelo!

Če se nam ravno zagotavlja, da taki pri županu novo poročeni se morejo po posvetni poroki v cerkev podati pred svojega župnika, da sv. zakrament prejmejo; pa ne bode li tudi takih grdnov, katerim ne bo za prejemanje sv. zakra-

menta, temoč le, da dosežejo svoj namen in dobijo ženo? Ne bo se dal vsak, če mu je na voljo dano, zvezati do smrti, temoč rad si bo prihranil kakšne zadnje vratice, skoz ktere bo, svoje žene sit, skušal pobegeti iz zaveze, v katero ga je le mesena poželjivost gnala. Kdor tega ne vidi, je slep, ali pa ne pozna ljudi, kakoršni, žalibog, dan današnji, cveto!

Podpohorčanski kmet.

Od Negove. J. Povsod se odmeva krik „soper“ in „za“ konkordat! Soper kričijo in podpisujejo bedasti in hudobni prekucahi, koji trdijo: da je konkordat izvir vsega zlega; — v resnici pa ga nič ne poznajo, tem manje pa razumejo. Ljudje brez glave pa za unimi glas poganjajo, češ, tako smo tudi mi kaj več od vsakdanjih šlev!

Za konkordat se poganja vse, kar še pravico in red ljubi: naj vsak ima, kar mu gre pred Bogom in poštemim svetom. Bogme! Ti katoliško ljudstvo naj več hasna imaš, ako konkordat ostane, cerkev neodvisna postane od posvetne vlade; vse pa izgubiš, ako imaš crkveno vladu od posvetne oblasti odvisno. Crkvena oblast vlada po božjih in crkvenih postavah; kdor jej svobodo krati, zavera je delovanje, škoduje živemu telesu sv. cerkve, ki hoče imeti duševne hrane brez prikrajšanja. — Zato naj ostane konkordat in katoliška cerkev s šolo vred, kakor je; le naj bo šola po naravnih pravilih vredjeja, kakor ji gre, da bo v resnici narodna učilnica ne trpinčnica jezikoslovja v potrato naj potrebnejšega časa nježne mladosti ljudske! — Da ni tako, vsak vidi, ki oči ima; na tem žalostnem stanju pa gotovo cerkev ni kriva marveč tisti, ki tirjajo, za slovenske otroke nemške šole. Kder ima cerkev svoje šole, se ne šopiri nemškutarija; in kolikor se je v šolah slovenščini še kotec ohranil, se je ravno cerkvi zahvaliti.

Tudi tu se „nemška“ zaupnica za moško potegovanje svitemu knezovladiki labodskemu podpisuje. Ali stavim glavo, da je niti rojen trd Nemec, še manje pa zagriznjeni nemškutar popolnoma razumi; čisto nič pa Slovenci ne razumejo zaupnice nemške, ko jo bi imeli podpisati. — Za Boga! Ali ni toliko soli, da bi se v saj v teh žalostnih okoliščinah dosledno ravnalo — in ker se že za ravnopravnost poteguje, saj po „slovensko“ zaupnica med trde Slovence razposlala?! — Ako se jaz med trde Nemce v duhu postavim in tam za svojo pravično reč pred Bogom in resnicoljubnim svetom poganjam s čisto slovenskim razglasom jedrnato razloženim: — ali se mi ne bodo vsi smejali, da se predrznem v ptajem jeziku svojo reč dognati?

Vsaakega učenika je sveta dolžnost ljudstvo v njegovem, njemu umevnem jeziku podučevati; za Boga! kako je vendar mogoče zahtevati da se kaj vspešnega pri ljudstvu doseže z jezikom jemu ne razumevnim? — Za nekih ošabnih gizdelinov voljo nima vse ljudstvo trpeti: to terja Bog in zdrava pamet!

Ravno ta zaupnica v nemškem jeziku med narod slovenski poslana, nam žalostni prepad kaže, v ktere-ga smo, zabredli. Tisti, ki so jo razposlali, čeravno so imeli naj boljše namene, so vendar v grozni zmoti, ako mislijo, da so štajarski Slovenci že kakti mehke hruške za veliko Nemčijo! Dajte narodu, kar je narodovega, in potem boste videli, da je Slovenec tudi v crkvenih zadevah modra in previdna glava! „Kdor pa veter seje, bo imel za zetev vihar!“

Iz Zagreba 26. novembra. F. K. (Naši poslanci in prvaki, razni dogodki.) Bral sem dopis iz Karlovca o Klunu, dober je bil, sama resnica. Toliko je trpel slovenski narod, po 10 ur daleč so možje v blatu cokoljali svojih poverenikov volit in zdaj je taka. Koliko so pošteni idriški rudarji pretrpeli do dohoda novega rudarskega načelnika g. Lipolda, ker so imeli pogum nas Dežmana rešiti, ali „prvaki“ ne morejo brez Dežmaniad obstajati in morali so nam proti volji vsega slov. naroda novi natis Deschmana v podobi Kluna priskrbeti! Vsak količkaj rodoljuben človek bi moral pri takem ravnanju od jeze in srditosti kleti, ali pa od tuge in žalosti plakati. — V obče vsi naši bečki poslanci so prav žalostna prikazen vsak dan se človek bolj in bolj prepričuje, da res niso vredni, da bi o njih govoril! Naš narod bi res zaslužil bolje zastopnike, nego so ti krompirjevci. Človeka bo skoraj sram biti Slovenec. Naj huje je to pri vsem tem, da nimamo upanja, da bi bilo skoro bolje. Tako imenovani prvaki bodo skoro ob ves kredit pri narodu, mlajši zarod ima pa premalo eneržije, ali pa preveč disciplin kakor se vzame. Edini g. dr. Bleiweis je še, ki maši